

BRANDVEILIGHEID ALS VERONDERSTELDE VANZELFSPREKENDHEID

Op 2 oktober 2025 hield Lieuwe de Witte, lector Brandveiligheidskunde bij het NIPV, zijn lectorale rede. Lieuwe pleitte voor een herbezinning op de aanpak van brandveiligheid: “Een aanpak die doelgericht en samenhangend is en wordt gedragen door de samenleving. Dat vraagt om brandveiligheidsdoelen die we als samenleving bewust kiezen en regelmatig herzien. En heel belangrijk: die haalbaar, meetbaar en toetsbaar zijn.”

TEKST FRANK DE GROOT, MET DANK AAN LIEUWE DE WITTE

In Nederland lijkt de brandveiligheid goed geregeld te zijn. “We vertrouwen op regels, techniek, uitvoering en een solide systeem. We gaan ervan uit dat mensen zich gedragen zoals verwacht en dat risico’s onder controle zijn. Maar zodra iets goed lijkt te gaan, verdwijnt het uit de aandacht. Vanzelfsprekendheid is een risico en maakt brandveiligheid kwetsbaar”, aldus Lieuwe de Witte. Voorbeelden in binnen- en buitenland laten zien hoe gevaarlijk het kan zijn om te leunen op die vanzelfsprekendheid. Lieuwe: “Denk aan de brand in verpleeghuis Smeetsland in Rotterdam in 2021 en de brand in de Grenfell

Tower in Londen in 2017. Brandveiligheidsprincipes, zoals doelen en regels, zijn al decennia nauwelijks veranderd. Maar de samenleving verandert wel: in hoe we wonen, bouwen en zorgen. Het is dan ook tijd om de brandveiligheidsprincipes opnieuw tegen het licht te houden.”

WAT IS BRANDVEILIGHEID?

“Het lijkt misschien vreemd om in een rede over brandveiligheid te beginnen met die vraag, maar dat is het niet. Hoewel er een algemene indruk bestaat van wat brandveiligheid in-

houdt, ontbreekt vaak een gedeeld en eenduidig beeld, vooral als het gaat om risicoacceptatie”, zegt Lieuwe. In deze rede gebruikt hij de volgende definitie: Brandveiligheid is de toestand van een acceptabel risico met betrekking tot het uitbreken en de gevolgen van brand, die door betrokkenen aanvaardbaar wordt geacht.

Lieuwe: “In het eerste deel wordt de actuele situatie (toestand) als uitgangspunt genomen: hoe groot is de kans op brand, en wat zijn de mogelijke gevolgen? De term acceptabel risico verwijst naar een situatie waarin dat risico als acceptabel wordt beschouwd. Maar wat als acceptabel wordt gezien, is niet objectief vastgelegd. En wat ‘aanvaardbaar’ is, verschilt per context of betrokkene. Deze definitie maakt duidelijk dat brandveiligheid geen vaststaand gegeven is, maar een dynamisch en contextafhankelijk begrip. Wat vandaag acceptabel wordt gevonden, kan morgen ter discussie staan. Daarom is het essentieel om voortdurend het gesprek te blijven voeren over wat we als samenleving aanvaardbaar vinden.”

Brandveiligheid vraagt volgens Lieuwe ook ruimte voor het onwaarschijnlijke. Daarbij hoort ook aandacht voor gedrag, bewustzijn, weerbaarheid en veerkracht. “Toeval speelt daarin een bijzondere rol. Het laat ons zien dat zelfs in goed ontworpen omgevingen het onverwachte altijd op de loer ligt. Een onbewuste verandering, een onopzettelijke afwijking, een menselijke handeling, een samenloop van omstandigheden. Het zijn juist die toevalligheden die de kwetsbaarheid van onze systemen blootleggen.” Lieuwe doelt daarmee onder meer op de tijdelijke opslag van goederen voor een nooddeur, wigjes onder een openstaande ‘zelfsluitende’ branddeur, scootmobielen in een vluchtroute, later aangebrachte sparingsen in

Lieuwe de Witte: “Ik pleit voor een herbezinning op de aanpak van brandveiligheid. Niet reactief, maar doelgericht. Niet versnipperd, maar samenhangend. Niet alleen technisch, maar ook maatschappelijk gedragen.”

een brandwerende wand, enzovoort. “Daarom wil ik in deze rede laten zien waarom vertrouwen in brandveiligheid om inspanning vraagt. Het vraagt om voortdurende aandacht, onderhoud en vooral bewuste keuzes.”

NAAR RISICOGERICHT WERKEN

De invoering van het Bouwbesluit in 1992 bracht volgens Lieuwe landelijke uniformiteit in bouwvoorschriften, maar leidde ook tot kritiek op de ‘papieren veiligheid’: regels werden wel getoetst, maar uitvoering, controle en handhaving schoten tekort. “Vanaf 2010 verschoof de focus naar risicogericht werken. Brandpreventie breidde zich uit naar risicobeheersing, waarbij er meer aandacht kwam voor het voorkomen van brand en het beperken van de nadelige effecten van brand. Niet alleen regels volgen en toetsen, maar ook kijken naar menselijk gedrag, het gebruik van gebouwen en kwetsbaarheid van gebruikers.”

De brandveiligheidsregelgeving is de laatste vijftien jaar op onderdelen gewijzigd. Deze wijzigingen bleven binnen bestaande kaders en betroffen vooral passieve maatregelen, zoals verplichte zelfsluitende woningtoegangsdeuren en strengere eisen voor rookwerendheid bij nieuwbouw, en een rookmelderverplichting voor zowel bestaande als nieuwbouwwoningen. Lieuwe: “Hoewel de regelgeving in de afgelopen jaren is aangescherpt, tonen diverse incidenten aan dat het voldoen aan (minimale) wettelijke eisen niet altijd leidt tot voldoende daadwerkelijke brandveiligheid, vooral niet voor kwetsbare groepen. De grootste valkuil is denken dat het vanzelf goed blijft gaan, terwijl de geschiedenis ons leert dat brandveiligheid telkens opnieuw om aandacht vraagt.”

BRANDVEILIGHEID IN CIJFERS

De brandveiligheid in Nederland kan in cijfers worden uitgedrukt dankzij statistieken van onder andere het NIPV, het Verbond van Verzekeraars en Stichting Salvage.

Tussen 2018 en 2024 werd de brandweer jaarlijks gemiddeld 45.000 keer gealarmeerd voor brand. Specifiek voor woningbranden registreerden de meldkamers gemiddeld 6.490 meldingen per jaar, met een stijging van 5.279 in 2018 naar 7.286 in 2023. Deze stijging is deels te verklaren door verbeterde registratie. Een betrouwbaardere indicatie van daadwerkelijke woningbranden komt

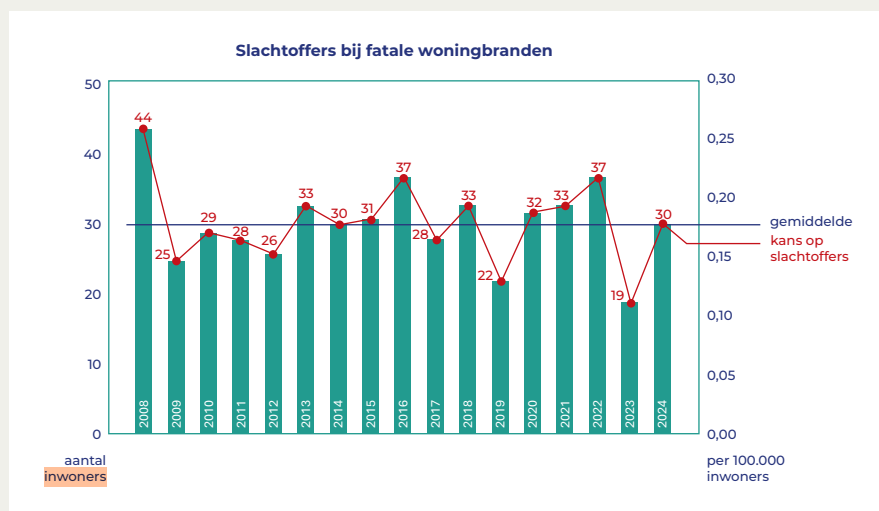
van Stichting Salvage, die namens de verzekeraars eerste hulp biedt bij brandschade. Tussen 2011 en 2024 werd Stichting Salvage gemiddeld 3.915 keer per jaar ingeschakeld bij woningbranden, met een stijging van 3.208 in 2011 naar 4.167 in 2023.

KANS OP SLACHTOFFERS

Naast de kans op brand is ook de kans op slachtoffers bij brand een belang-

rijke graadmeter voor brandveiligheid. In de periode 2008 tot en met 2024 vonden er 479 fatale woningbranden plaats, met in totaal 517 dodelijke slachtoffers, gemiddeld 30 per jaar. Het aantal dodelijke slachtoffers schommelt al jaren rond dit gemiddelde van 30. Opvallend is dat meer dan de helft van deze slachtoffers al overleden was vóór aankomst van de brandweer. Het aantal slachtoffers onder de 60 jaar daalt, terwijl het aantal slachtoffers boven de 60 jaar stijgt. Voor deze groep is de kans op overlijden bij brand vijf keer zo hoog als voor jongere mensen. Dit benadrukt het belang van maatwerk in brandveiligheid, afgestemd op kwetsbare doelgroepen. Op basis van de cijfers kan de kans op brandslachtoffers worden bepaald. De kans op een dodelijk slachtoffer door brand in een woning is gemiddeld per woningbrand ongeveer 0,9 procent (cijfers Stichting Salvage). Dit betekent een kans van 0,9 per 100 woningbranden (1 op 123 woningbranden).

Bron: Lectorale rede Lieuwe de Witte.

RISICOFACTOREN

Lieuwe benoemt in zijn lectorale rede enkele risicofactoren:

- **Rookverspreiding.** De laatste jaren komen er steeds meer branden in woongebouwen voor waarbij sprake is van een beperkte brand, maar van een grote rookverspreiding. De snelle verspreiding van (giftige) rook is de belangrijkste oorzaak van slachtoffers. “Daarnaast zijn er bepaalde groepen in de samenleving die een groter risico lopen bij brand. Denk aan ouderen, mensen met een beperking, zorgbehoevenden, mensen met een lage sociaaleconomische status en personen met een migratieachtergrond. Statistieken tonen aan dat ouderen en verminderd zelfredzamen oververtegenwoordigd zijn bij fatale woningbranden.”
- **Roken in combinatie met brandbaar meubilair.** Dit is een veel voorkomende brandoorzaak, waarbij rookverspreiding snel leidt tot levensgevaarlijke situaties. Kleine branden in een object, zoals een bank, kunnen ervoor zorgen dat de vlucht-en

overlevingsmogelijkheden in een woongebouw snel afnemen, waardoor vluchtroutes geblokkeerd raken en personen gered moeten worden.

- **Energietransitie.** De energietransitie en daarbij de elektrificatie van de samenleving brengt volgens Lieuwe ook nieuwe risico's met zich mee: “Denk aan zonnepanelen, (thuis)batterijen, warmtepompen, elektrisch aangedreven voertuigen en laadpalen: allemaal potentiële ontstekingsbronnen. Tegelijkertijd worden gebouwen luchtdichter en beter geïsoleerd. Branden worden daardoor vaker zuurstofgecontroleerd, met meer rookontwikkeling en een ander temperatuurverloop binnen gebouwen. Dit zorgt voor nieuwe risico's voor bewoners én hulpverleners, zoals blootstelling aan giftige (rook)gassen en ontbranding van deze gassen.”
- **Biobased bouwen.** Dan is er nog de opkomst van biobased bouwen met natuurlijke materialen, zoals hout, hennep, vlas, stro en riet. Dat brengt ook brandrisico's met zich mee.

Lieuwe: “Brandveiligheid wordt in duurzaamheidsbeoordelingen vaak onvoldoende meegewogen. Extra brandveiligheidsmaatregelen verhogen de CO₂-footprint en kosten, maar het beperken van het risico op afbranden wordt niet beloond in duurzaamheidslabels. Toch is brandveiligheid essentieel voor duurzaamheid. Als een gebouw binnen zijn levensduur afbrandt, gaat niet alleen het bouwwerk verloren, maar ontstaat ook extra milieuschade door herstel of herbouw, wordt de CO₂-opslag tenietgedaan en verliest het gebouw zijn duurzame waarde.”

- **Snel gerealiseerde en verduurzaamde woningen.** Uit het NIPV-onderzoek uit 2024 naar branden in de gebouwschil van woningen komt tot slot naar voren dat snel gerealiseerde en verduurzaamde woningen nieuwe risico's voor brandveiligheid tot gevolg kunnen hebben. Branden blijven niet meer beperkt tot één woning, maar kunnen zich via de constructie uitbreiden naar een groter aantal woningen.

WAAR STAAN WE NU?

De laatste 50 jaar is er veel bereikt: betere kennis, strengere regelgeving en een toegenomen veiligheidsbewustzijn. Lieuwe: “Nederland wordt internationaal gezien als een land met een hoog brandveiligheidsniveau. Dit succes heeft geleid tot een gevoel van zelfgenoegzaamheid. De vraag ‘kan het niet wat minder?’ klinkt steeds vaker. Ook omdat er andere maatschappelijke prioriteiten zijn, zoals het versnellen van de woningbouw en duurzaam bouwen.”

Ondertussen veranderen volgens de brandveiligheidsdeskundige de risico's: door ontwikkelingen in de zorg, (woning-)bouw, energievoorziening en materiaalgebruik verschuiven brandscenario's langzaam maar zeker. Ook verandert het maatschappelijke beeld van wat ‘brandveilig’ inhoudt. De juridische brandveiligheid lijkt op orde, maar sluit niet meer aan bij wat de samenleving als brandveilig beschouwt. Deze ontwikkelingen roepen fundamentele vragen op:

- Wat verstaan we als samenleving onder brandveiligheid, wat vinden we acceptabel en welke doelen horen daarbij?
- Heeft iedereen recht op dezelfde mate van brandveiligheid?
- Accepteren we verschil in brandveiligheidsniveau tussen algemene en kwetsbare groepen in de samenleving?
- In hoeverre willen we de maatschappelijke impact van brand beperken met regelgeving?
- Hoe zorgen we voor ruimte voor innovatie, zonder de brandveiligheid uit het oog te verliezen?
- Wie is verantwoordelijk voor welk deel van de brandveiligheid?

HERBEZINNING OP AANPAK BRANDVEILIGHEID

Het huidige systeem geeft volgens Lieuwe geen duidelijk antwoord op deze vragen: “Daarom pleit ik voor een herbezinning op de aanpak van brandveiligheid. Niet reactief, maar doelgericht. Niet versnipperd, maar samenhangend. Niet alleen technisch, maar ook maatschappelijk gedragen. Dat betekent dat er een aanpak nodig is die vertrekt vanuit duidelijke doelen. Doelen die we als samenleving bewust kiezen en regelmatig

Lieuwe de Witte: “De grootste valkuil is denken dat het vanzelf goed blijft gaan, terwijl de geschiedenis ons leert dat brandveiligheid telkens opnieuw om aandacht vraagt.”

herijken. En heel belangrijk: die we vertalen naar haalbare, meetbare en toetsbare acceptatiecriteria.”

Zijn visie op een toekomstbestendige brandveiligheid bestaat uit vijf onderdelen:

- brandveiligheidsdoelen verduidelijken en herijken;
- risicocultuur versterken;
- balans versterken tussen brandveiligheidsonderdelen ‘voorkomen, beperken, bestrijden en nazorg’;
- brandveiligheid doelgericht aanpakken;
- verantwoordelijkheden verdelen.

Lieuwe merkt hierbij onder meer op: “De huidige brandveiligheid in Nederland is grotendeels gebaseerd op een regelgerichte benadering: het voldoen aan vastgestelde eisen, normen en procedures. Deze aanpak biedt duidelijkheid en voorspelbaarheid, maar schiet tekort in een dynamische omgeving waarin risico's en gebruikssituaties voortdurend veranderen. Regels zijn immers gebaseerd op het verleden, terwijl de risico's van vandaag en morgen om flexibiliteit en maatwerk vragen. Een toekomstbestendige benadering vraagt daarom om een aanpak waarin niet de regels, maar de veiligheidsdoelen centraal staan. Door risico's systematisch te analyseren en scenario's te verkennen, ontstaat inzicht in welke risico's bewust worden geaccepteerd en welke maatregelen nodig zijn om een acceptabel veiligheidsniveau te bereiken. Deze doelgerichte aanpak – ook wel risicogerichte brandveiligheid genoemd – maakt maatwerk mogelijk en stimuleert innovatie.”

“Wanneer voldoende kennis is opgebouwd over een specifiek risico, kan dit worden vertaald naar gestandaardiseerde regels. Zo ontstaat een natuurlijke wisselwerking tussen risicogericht en regelgericht werken: maatwerk waar nodig, standaardisatie waar mogelijk. Dit leidt tot een hybride systeem waarin beide benaderingen elkaar versterken.”

ZES AMBITIES VOOR TOEKOMSTBESTENDIGE BRANDVEILIGHEID

Om te komen tot een toekomstbestendige brandveiligheid heeft Lieuwe zes ambities geformuleerd waarop hij zich de komende jaren zal richten:

1. Regelgeving doorontwikkelen

Het is nodig om de brandveiligheidsregelgeving door te ontwikkelen, zodat deze aansluit op de praktijk. Lieuwe: “Via onderzoek wil ik bijdragen aan het verduidelijken en herijken van brandveiligheidsdoelen. Ook wil ik de maatschappelijke discussie over brandveiligheidsdoelen en acceptatiecriteria aanjagen en faciliteren. En daarnaast doelgerichte brandveiligheid en een hybride systeem van regelgeving verder uitwerken.”

2. Kennis- en informatiepositie versterken

“Ik wil blijven investeren in betrouwbare data, gedetailleerde casuïstiek en risicogericht denken, om de kennis- en informatiepositie te versterken. Dit vormt de basis voor onderbouwde

beleid, slimme regelgeving en effectieve risicobeheersing in een dynamische en veranderende gebouwde omgeving.”

3. Risico's woonomgeving reduceren

Veel maatschappelijke ontwikkelingen, zoals de vergrijzing, klimaatadaptatie en energietransitie, komen samen in de woonomgeving. En leiden daar tot sluipende verschuivingen in brandrisico's. Lieuwe: “Ik streef ernaar om met kennisontwikkeling en -deling de risico's in de woonomgeving te reduceren, om zo het huidige brandveiligheidsniveau te behouden of te verbeteren.”

4. Brandveiligheid mensgericht benaderen

Brandveiligheid vraagt ook om een brede blik op hoe mensen zich gedragen voor en tijdens brand, en hoe dit gedrag is te beïnvloeden. Lieuwe: “Met onderzoek wil ik hierin meer inzicht krijgen, om zo te streven naar een goede balans tussen op gedrag gerichte en gedragsonafhankelijke oplossingen. Mensgericht betekent ook aandacht voor een goede afweging tussen collectieve en individuele brandveiligheid voor kwetsbare personen.”

5. Samenhang versterken tussen voorkomen, beperken, bestrijden en nazorg van brand

Deze vier onderdelen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en bepalen samen het uiteindelijke niveau van brandveiligheid. Lieuwe: “Ik wil de balans en samenhang tussen deze onderdelen bewaken en verbeteren en door onderzoek inzichtelijk maken waar keuzes nodig zijn.”

6. Onderzoek, onderwijs en praktijk met elkaar verbinden

“Als lector ben ik de verbindende schakel tussen de wereld van de wetenschap en de dagelijkse praktijk. Door praktijkgericht onderzoek te doen en te delen in nauwe samenwerking met het werkveld, wil ik actief bijdragen aan kennisontwikkeling en aan concrete verbeteringen voor beleid en praktijk”, aldus de brandveiligheidsdeskundige.

BEWUSTE KEUZES IN BRANDVEILIGHEID

Lieuwe besluit: “Deze ambities geven mijn plannen en focus weer voor de komende jaren. Ze zijn op hoofdlijnen geschreven; op sommige punten zijn de ambities al omgezet in een uitwerking en bij andere gaat dat nog gebeuren. Ik zie een mooie ontwikkeling van het vakgebied brandveiligheid voor me. Als lector blijf ik werken aan kennisontwikkeling, kennisoverdracht en kennisvertaling. Om zo onderzoek, onderwijs en de praktijk met elkaar te verbinden. En ervoor te zorgen dat beleidskeuzes op basis van de juiste feiten worden gemaakt. Op naar bewuste keuzes in brandveiligheid!” ■

De lectorale rede terugkijken? Ga naar www.nipv.nl en vul in het zoekvak ‘Lieuwe de Witte’ in. In het nieuwsbericht vind je tevens de video.

FOTO: TRUUS HAGEN NIPV